Evaluatie Ondernemersfonds Westerveld

30 augustus 2019

BLAAUWBERG
Strategieontwikkeling & Kennistransfer

Samenvatting Evaluatie Ondernemersfonds Westerveld

1. Aanleiding en opzet evaluatie

- Westerveld beschikt sinds 1 januari 2017 over een Ondernemersfonds. Bij de start is vastgelegd dat het fonds eerst een experimenteerperiode van drie jaar aangaat. Dat betekent dat resultaten en organisatie van het fonds voor het najaar van 2019 moeten zijn geëvalueerd. Bureau Blaauwberg is als onafhankelijke derde gevraagd om die evaluatie uit te voeren. Het verslag daarvan ligt nu voor u.

- Voor deze evaluatie zijn achttien direct bij het fonds betrokken respondenten gesproken en zijn enkele werksessies georganiseerd met het bestuur van het ondernemersfonds, de Koepel Ondernemend Westerveld en de Gemeente Westerveld.

2. Belangrijkste conclusies resultaten Ondernemersfonds Westerveld

- De hoeveelheid aan activiteiten en de veelzijdigheid ervan is na drie jaar indrukwekkend: een aantal evenementen (lokaal of op toeristen gericht), netwerkbijeenkomsten, veel maatschappelijke projecten en een aantal bijdragen in het opwaarderen van de openbare ruimte.

- De verwachtingen over de positieve werking en effecten van het ondernemersfonds zijn uitgekomen. Er is meer samenhang en gezamenlijkheid en initiatiefnemers kunnen de kwaliteitsslag van activiteiten en projecten hoger leggen dan voor de komst van het fonds.

- Ook vanuit de landbouw, die bij de start van het ondernemersfonds een uitzonderingspositie heeft gekregen, zijn steeds meer ondernemers bij activiteiten uit het ondernemersfonds betrokken.

- De grotere strategische onderwerpen die voor de gemeente in 2016 doorslaggevend waren om het fonds te steunen - tegengaan van de gevolgen van de vergrijzing en de schaalvergroting, aantrekken van nieuw ondernemerschap - worden hier en daar ook zichtbaar, al is drie jaar een te korte periode om daar vergaande conclusies over te trekken.

3. Belangrijkste conclusies organisatie Ondernemersfonds Westerveld

- De lokale ondernemersverenigingen hebben hun weg goed gevonden naar het ondernemersfonds en werken op een manier die hun lokaal het beste past.

- De Koepel Ondernemend Westerveld is door de komst van het fonds weer veel actiever geworden. De belangrijke rol van de Koepel bij de bovenlokale activiteiten komt goed uit de verf en de lijnen tussen de ondernemersverenigingen en de Koepel zijn kort. De dynamiek van het fonds zorgt er wel voor dat er steeds meer werk op de bestuursleden van de Koepel afkomt.

- Het bestuur van het Ondernemersfonds Westerveld heeft - na een korte aanlooptijd - gezorgd voor een stabiele en adequate organisatie en een goede samenwerkingsrelatie met de gemeente.

- Er is tenslotte tevredenheid over het inzetten van een professioneel fondsmanager. Initiatieven komen makkelijker van de grond, het stimuleert de onderlinge samenwerking en verhoogt de kwaliteit.

4. Ervaringen van vier stakeholders

- Vanuit het bedrijfsleven is veel steun voor het fonds. De oorspronkelijke sfeer rond de komst van het ondernemersfonds van ‘eerst zien dan geloven’ is omgeslagen. Het fonds staat niet ter discussie.

- Alleen over de heffingsgrondslag is wel discussie, onder andere vanwege de groei van het aantal zzp’ers. Zij ondernemen wel en hebben baat bij een goed ondernemersklimaat, maar dragen geen ozb niet-woningen af, omdat ze vanuit hun woonhuis werken.

- De non-profit sector wist bij aanvang van het ondernemersfonds niet zo goed wat van het fonds te verwachten. Er was steun, maar weinig concrete plannen. Dat is na drie jaar wel anders. De vele activiteiten en bestedingen laten zien dat de non-profit volwaardig meedoet in het fonds.

- In de agrarische sector geldt een retributieregeling, bij wijze van sectorale uitzondering binnen het ondernemersfonds. In het derde jaar van het fonds maakt nog ongeveer een derde van de agrarisch ondernemers gebruik van de retributie. In het eerste jaar was dat nog zeventig procent. Ook de eerste projecten komen inmiddels op gang.

- De gemeente heeft de komst van het fonds gesteund en neemt - zoals afgesproken - een rol op afstand in. Dat de gemeente zelf via eigenaarschap van maatschappelijk vastgoed bijdraagt aan het fonds is belangrijk, gezien de actieve rol van maatschappelijke partijen (onderwijs, sport, et cetera) in het fonds.

5. Aanbevelingen voor de gemeente

1. Op basis van de positieve ervaringen met het fonds en de behaalde resultaten in korte tijd, het ondernemersfonds voor een periode van minimaal vijf jaar te continueren.

2. De mogelijke negatieve consequenties van een overheveling van maatschappelijk vastgoed naar de ozb-categorie woningen voor participatie van de non-profit in het ondernemersfonds en de financiële draagkracht voor het fonds goed in overweging te nemen.

3. Handhaaf de participatie van de gemeente als vastgoedeigenaar in het ondernemersfonds.

4. Hanteer de door het fondsbestuur voorgestelde overeenkomst, aangepast aan de geldende subsidievoorwaarden van de gemeente.

6. Aanbevelingen voor fondsbestuur en de Koepel Ondernemend Westerveld

1. De huidige werkwijze van het fonds is vrijwel geheel gericht op het stimuleren en behandelen van projectaanvragen. Dat heeft zoals gezegd tot veel succes geleid, maar het fonds loopt op termijn de kans vaker 'nee' te moeten verkopen. Dat kan sfeer en effectiviteit van het fonds onder druk zetten. Bouw een meer strategische agenda voor het fonds op, rond thema's als toeristische marketing, krimp, bereikbaarheid, duurzame energie en economie.

2. Investeer in uitvoeringscapaciteit. Het fondsmanagement heeft een goede praktijk opgebouwd. Om het fonds goed te kunnen doorontwikkelen is een uitbreiding van die capaciteit wenselijk.

3. Kijk naar herverdeling van de bestuurslast. Er komt nu erg veel werk op het bord van het bestuur van de Koepel. Dat is op termijn niet goed houdbaar.

4. Besteed - met één of twee bijeenkomsten per jaar - meer aandacht aan kennisuitwisseling binnen het fonds.

5. Intensiveer de samenwerking met het TIP.

6. Handhaaf de retributie voor de agrarische sector en zet de inspanningen om tot meer projecten in de agrarische sector te komen voort.

Voorwoord Opzet van de evaluatie

Voor u ligt de eerste evaluatie van het Ondernemersfonds Westerveld. Het ondernemersfonds is een instrument in handen van bedrijven en instellingen ter versterking van het werk- en verblijfsklimaat in Westerveld. Het is in 2017 gestart met steun van de gemeente. Sindsdien is hard gewerkt en er is veel gebeurd. Tijd om terug te kijken op wat bereikt is en om vooruit te kijken naar het vervolg.

Het fonds in Westerveld behoort tot een groep van ruim veertig gemeentebrede fondsen in het land. Voor deze fondsen zijn geen wettelijke voorschriften: ondernemers en gemeente zijn vrij om te komen tot een inrichting die past bij de lokale ambities. Alle fondsen delen enkele principes, zoals 'voor en door ondernemers' bij discussies over de bestedingen, de gemeente op afstand, organisatie van onderop. Het zijn principes die de initiatiefnemers van de fondsen met zichzelf hebben afgesproken en die sinds de start van het eerste fonds (in Leiden in 2005) robuust zijn gebleken. Maar verder moet elk fonds zelf een manier van werken vinden die past bij de lokale omstandigheden. Dat vergt creativiteit en bestuurlijk vermogen. Zoals we gaan zien, is er in Westerveld iets gaande dat ook naar landelijke maatstaven gezien mag worden.

Bij de start van het ondernemersfonds is afgesproken dat er gestart wordt met een experimenteerperiode van drie jaar. Dat betekent dat voor het najaar van 2019 (wanneer bij de gemeenteraad in de begrotingsbehandeling ook het ondernemersfonds op de agenda staat) de eerste resultaten en de organisatie van het Ondernemersfonds Westerveld geëvalueerd moeten zijn. Die evaluatie ligt nu voor u.

De evaluatie is door een onafhankelijke derde uitgevoerd, adviesbureau Blaauwberg uit Leiden. Onafhankelijk, maar niet onbekend. Blaauwberg heeft de totstandkoming en start van het fonds in Westerveld begeleid - net als op circa dertig andere plaatsen in het land - en voert regelmatig evaluaties van fondsen uit. Het bestuur van het Ondernemersfonds Westerveld en de Gemeente Westerveld waren gezamenlijk opdrachtgever van de evaluatie.

De kern van de evaluatie bestaat uit een uitgebreide gespreksronde met de gebruikers van het fonds. In de bijlage van deze evaluatie treft u een volledig overzicht van alle gesprekspartners. Het fondsbestuur en de gemeente hebben deze evaluatie tevens aangegrepen om het onderlinge afsprakenkader te vernieuwen. Het gaat om enkele - vooral technische - detailleringen in de overeenkomst die er onder meer voor zorgen dat deze aansluit bij de meest recente lokale wetgeving.

We danken alle respondenten. Een ondernemersfonds beweegt mee met de lokale economie en met de organisaties van lokale ondernemers. Het is dus nooit klaar. Maar als de energieke en informatieve gesprekken tijdens deze evaluatie een voorspelling zijn, dan staat het fonds in Westerveld een dynamische en succesvolle toekomst te wachten.

Rob Manders, Jeroen Bos, Aart van Bochove

Blaauwberg, augustus 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding: het Ondernemersfonds in een notendop

1.1 Het mechanisme
1.2 Gemeente maakt het mogelijk
1.3 Nu al een verworvenheid
1.4 Ontwikkeling in bestedingen
1.5 'Status aparte' landbouw

2. Korte geschiedenis van het Ondernemersfonds Westerveld

2.1 Start van het fonds
2.2 'Lead bij ondernemers'
2.3 Gemeentebrede samenwerking
2.4 Ieders bijdrage is nodig

3. Organisatie van het fonds

3.1 De ondernemersverenigingen
3.2 Koepel Ondernemend Westerveld
3.3 Fondsbestuur
3.4 Fondsmanagement

4. Ervaringen van stakeholders van het ondernemersfonds

4.1 Bedrijfsleven: steun en enthousiasme
4.2 Maatschappelijke partijen: gebruik van fonds als 'buitenboordmotor'
4.3 De agrarische sector: minder retributie, meer participatie
4.4 De gemeente: steun en (stille) participatie

5. Aanbevelingen voor de gemeente

5.1 Continuering van het ondernemersfonds
5.2 De mogelijke overheveling van maatschappelijk vastgoed naar categorie ozb woningen
5.3 Participatie van de gemeente in het fonds handhaven
5.4 Voortzetting overeenkomst

6. Aanbevelingen voor fondsbestuur en Koepel

6.1 Van vraaggericht werken naar agendasetting
6.2 Investeren in capaciteit
6.3 Verdelen van bestuurslast
6.4 Inspiratie en van elkaar leren
6.5 Intensiveren samenwerking TIP
6.6 Handhaven agrarische retributie en opsporen agrarische projecten

Bijlage 1 Respondenten
Bijlage 2 Ook een bewonersfonds?
Bijlage 3 Uitwerking van de mogelijke thema's voor een Strategische Agenda Ondernemersfonds Westerveld

1. Inleiding: het Ondernemersfonds in een notendop

1.1 Het mechanisme

Westerveld beschikt sinds 1 januari 2017 over een gemeentebreed Ondernemersfonds. Een onafhankelijke financiële positie voor en door bedrijven en maatschappelijke instellingen. Alle eigenaren en gebruikers van niet-woningen - bedrijfspanden, winkels, horeca maar ook stallen, scholen, sportgebouwen en zorgpraktijken - betalen mee aan het fonds via een versleutelde bijdrage in het ozb niet-woningentarief. Vanuit het fonds worden diverse initiatieven met een economisch en maatschappelijk belang gefinancierd. Iedere betaler kan een initiatief indienen. Binnen verenigingsverband wordt besloten over de uitgaven. Op lokaal niveau bij de ondernemersvereniging ter plekke. Bovenlokaal in de Koepel Ondernemend Westerveld waar alle lokale ondernemersverenigingen zitting hebben. Dat wat wordt aangemerkt als een gezamenlijk belang komt voor financiering in aanmerking.

Het Westerveldse fonds behoort tot een landelijke beweging van enkele tientallen gemeentebrede ondernemersfondsen verspreid over het hele land. Leiden was in 2005 de eerste gemeente met een dergelijk fonds. Momenteel zijn er circa vijftig ondernemersfondsen naar ‘Leids model’ actief. In de omgeving van Westerveld zijn er fondsen actief in Meppel, Assen, Heerenveen, Súdwest-Fryslân, Leeuwarden en Groningen.

1.2 Gemeente maakt het mogelijk

Het fonds is er gekomen op basis van een (unaniem) raadsbesluit. Het idee destijds was dat het fonds enerzijds een versterking van het organiserend en participerend vermogen van ondernemers zou brengen. Een betere organisatiegraad, meer initiatieven, meer betrokken personen, meer energie en meer interactie tussen profit en non-profit. Bovendien maakt het een einde aan de zogenaamde ‘free-rider problematiek’, de situatie waarbij diverse ondernemers niet meebetalen maar wel profiteren van collectieve activiteiten. Anderzijds zou het fonds de infrastructuur verschaffen om blijvend te investeren in de leefbaarheid van de dorpskernen en de gemeente Westerveld in zijn geheel. Vergrijzing en demografische krimp zetten druk op de lokale economie. Het binden van bewoners en bezoekers aan de streek is een permanente opgave om de dynamiek en investeringen op peil te houden. Een opgave die bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties met elkaar delen.

1.3 Nu al een verworvenheid

Het ondernemersfonds is in korte tijd een vaste waarde geworden binnen de economische infrastructuur van Westerveld. Met het fonds is er structureel investeringsgeld beschikbaar om plannen te maken en te realiseren. Plannen die bijdragen aan het economische klimaat en de algehele leefbaarheid van de kernen. De energie die voorheen werd gestoken in het - om het oneerbiedig te zeggen - leuren met de collectezak, kan worden ingezet om Westerveld op de kaart te zetten. In de afgelopen tweeëneenhalf jaar zijn een reeks aan aansprekende activiteiten en projecten gerealiseerd met een bijdrage uit het fonds. Jaarlijks gaat het om enkele tientallen kleinere en grotere projecten met een onderling grote verscheidenheid. De verwachtingen over de positieve werking en effecten van het ondernemersfonds zijn in die zin uitgekomen.

1.4 Ontwikkeling in bestedingen

We schreven al dat alles voor financiering uit het fonds in aanmerking komt wat ondernemers en instellingen in goed overleg als hun gezamenlijk belang typeren. Maar in de praktijk moet er ontwikkeling in het bestedingspatroon zitten. De economie is immers net zo veelzijdig als de samenleving zelf. We vatten dat in onderstaand schema samen, met drie 'generaties' van bestedingen.

Eerste generatie *Praktische voorzieningen, korte termijn, eenmalige activiteiten*	**Tweede generatie** *Door-organiseren van 'eerste generatie', professionalisering, middellange termijn belangen, cross-overs.*	**Derde generatie** *Visie-gedreven bestedingen, eigen agenda ontwikkeling, lange termijn belangen*
• Sfeerverlichting • Sinterklaasintocht • Eenmalige evenementen • Promotie/ folders • Braderieën • Parkmanagement op bedrijventerrein • Techniekdagen/ dagen van de zorg	• Grote, terugkerende evenementen (winterfair, ijsbaan, meerdaagse markten) • Evenementenkalender afgestemd met omgeving • Ontwikkeling bezoekerspakketten • Onderzoek glasvezel Lokale belangenbehartiging Opbouw stagenetwerk e.d.	• Kennis & kunde sessies • Collectieve investeringen o.a. op gebied duurzaamheid/ klimaatneutraliteit • City- en regiomarketing onder regie ondernemers • Gezamenlijk 'poolen' personeel • Collectieve werving tekortsectoren (techniek, onderwijs, zorg) • Ondernemersstrategie op krimp en vergrijzing

Het Ondernemersfonds Westerveld heeft in korte tijd een veelheid van bestedingen op tafel gelegd. Een korte greep uit het overzicht, terug te lezen op de website van het fonds:

- Diverse evenementen met ofwel een toeristische of juist lokale stempel, onder andere: de fietsvierdaagse, Bourgondisch Westerveld, literatuur- en muziekfestival Zomerzinnen, kindertheaterfestival de Sprookjestuinen, de Nachtelijke Beleving, de Sluisdagen van Dieverbrug, ringsteken in Zorgvlied, de Havelter Survivalrun, de Ronde van Drenthe en de militaire beleefdagen.

- Projecten gericht op onderlinge ontmoeting, netwerk en kennisdeling door bedrijven en nonprofit organisaties, onder andere: de Ondernemersfair, haringparty, AVG-informatieavond, gebiedssafari voor ondernemers, kennisdagen voor horecaondernemers.

- Activiteiten en projecten met een sterk maatschappelijk karakter, onder meer: AEDbuitenkasten, de jeugdsportdag 'Westerveld Toppers', herinrichting van de historische veldoven Zorgvlied, voorbereiding multifunctioneel sportveld Wilhelminaoord, Westervelds jeugddebat, klimtuigen en materialen voor vogelvereniging, verbouwing en verduurzaming van diverse sportcomplexen.

- Opwaarderen van de openbare ruimte door gemeentebrede investering in professionele sfeerverlichting, vlaggen en bloembakken in de diverse kernen, gebruik en behoud van moderne matrixborden met (toeristisch) informatie, aanleg van wandel- en mountainbikeroutes en ontwikkeling van de Vijfsprong bij Dwingeloo.

Vooral de veelzijdigheid en hoeveelheid maakt indruk. Achter elk project staan weer mensen, activiteiten en netwerken. De grote strategische onderwerpen die voor de gemeente destijds doorslaggevend waren om het fonds te steunen - tegengaan van de gevolgen van de vergrijzing en de schaalvergroting, aantrekken van nieuw ondernemerschap - worden hier en daar ook al zichtbaar. In die zin is het een ‘compleet’ fonds.

1.5 ‘Status aparte’ landbouw

Westerveld heeft een zeer groot buitengebied met een belangrijke landbouwsector. Daarom was het jammer dat de agrarische sector destijds buiten de werking van het fonds wilde blijven. Door het invoeren van een retributieregeling kon de landbouw financieel worden vrijgehouden, zonder dat het fonds geblokkeerd werd. Het gebruik van de retributie neemt af, naarmate het fonds langer bestaat en zichtbaar investeert. Er is inmiddels ook sprake van actieve participatie van de sector. De Werktuigenvereniging ‘de Noeste Vlijt’ heeft een bijdrage vanuit het fonds verkregen voor de inrichting van een gezamenlijke was- en spoelplaats vlak bij Wapse. En er lopen gesprekken vanuit het ondernemersfonds met ondernemers uit de agrarische sector voor meer activiteiten.

2. Korte geschiedenis van het Ondernemersfonds Westerveld

2.1 Start van het fonds

De discussie over een mogelijk ondernemersfonds in Westerveld werd eind 2015 in een stroomversnelling gebracht. Er werd in de jaren voorafgaand aan 2015 met een zekere regelmaat gediscussieerd over een mogelijke gemeenschappelijke financiële positie voor de georganiseerde ondernemers. Buurgemeente Meppel had er goede ervaringen mee. Ook Assen de Friese gemeente Súdwest-Fryslân hebben een ondernemersfonds. Die laatste is een belangrijk voorbeeld, omdat het ook daar gaat om een meerkernige gemeente met een groot plattelandsgebied, net als in Westerveld.

Er werd in de contacten tussen gemeente en ondernemers ook urgentie gevoeld om tot meer activiteiten en organiserend vermogen te komen. Om de analyse in twee korte opmerkingen samen te voegen:

- Westerveld heeft als bijzonder woon- en verblijfsgebied bijzondere resultaten geboekt. Het is een toeristische hotspot geworden die zich qua diversiteit, diepte en kwaliteit kan meten met de Veluwe, maar dat succes gaat niet vanzelf. Het heeft voortdurend onderhoud nodig. De planning van gezamenlijke acties voor de eerste twee seizoenen krijgen de ondernemers nog wel voor elkaar. De lijnen zijn kort. Maar voor echte structuurversterking is het nodig om verder vooruit te kijken en lange termijnplannen te maken. Daar moet een instrument voor zijn, iets waar je op kunt rekenen.

- Het toeristisch succes neemt niet weg dat de gemeenschap onder druk van vergrijzing en schaalvergroting staat. Plaatselijke, kleinere middenstand heeft amper bestaansrecht meer. Zakelijke voorzieningen als banken en zakelijk dienstverleners verlaten het platteland en concentreren zich in de grotere plaatsen aan de beide spoorlijnen die Westerveld op enige afstand passeren. Dit gevaar ligt ook op de loer voor zorgposten en ander vitale voorzieningen. Het gebied moet zich voorbereiden op een offensief om de vitaliteit in stand te houden. Daar is een goede infrastructuur voor nodig.

2.2 ‘Lead bij ondernemers’

Vanaf het begin was duidelijk dat de gemeente een ondersteunende rol had bij het gesprek over een fonds en dat de ‘lead’ bij ondernemers moest liggen. Begin 2016 werd een regiegroep geformeerd die het proces ging leiden. De gemeente bleef dat proces ondersteunen en maakte duidelijk groot belang te hechten aan het initiatief, maar de keuzes over te laten aan de ondernemers.

De regiegroep werd breed samengesteld: de ondernemersverenigingen in de dorpen, vertegenwoordigers uit toerisme en horeca en uit de non-profit. De eerste voorstellen voor een

fonds zijn bij alle bekende ondernemersorganisaties in Westerveld en bij een aantal bijzondere (of grote) bedrijven neergelegd en besproken.

Er bleek in 2016 alleen vanuit de landbouw geen steun voor het ondernemersfonds. Daarop is een retributieregeling ontworpen. De gemeenteraad stelde vervolgens in de finale besluitvorming over instelling van het ondernemersfonds dat de financiële belangen van de landbouw daarmee voldoende waren gewaarborgd. De retributieregeling is gaan functioneren en is een werkbare oplossing gebleken.

Bij de raadsbehandeling van het voorstel om een fonds op te richten - eind 2016 - kreeg het nieuwe fonds een positieve aanmoediging mee. De gemeenteraad drong eropaan dat ook de gemeente zelf als vastgoedeigenaar - en dus als betaler - ook in het fonds zou gaan participeren, als teken van vertrouwen. Belangrijker wellicht nog was dat de gemeente doorhad dat het fonds een nieuw soort 'civil society' is en werkt op een basis van zelfbestuur. Het fonds paste wat dat betreft perfect bij de participatie-ambities van de gemeente. Enkele maanden daarvoor waren deze ambities vastgelegd in de beleidsnotitie 'Zo buiten Zo binnen', met het oog op faciliteren van maatschappelijk initiatief en zelforganisatie. Het publieke belang van het fonds is immers niet alleen gelegen in de nieuwe collectieve financiële positie, maar ook in versterking van het organiserend vermogen van ondernemend Westerveld. Dat ondernemerszelfbestuur binnen het fonds heeft bijgedragen aan de mobilisatie van meer bestuurlijk talent in ondernemend Westerveld.

2.3 Gemeentebrede samenwerking

Dan komen we bij een besluit dat van groot belang is gebleken voor het Ondernemersfonds Westerveld.

In bijna alle ondernemersfondsen in Nederland wordt het merendeel van het geld gebiedsgewijs besteed: elk winkelgebied of bedrijventerrein heeft een eigen 'trekkingsrecht'. Het idee is om zo het 'eigenaarschap' van het fonds te vestigen: door de besluiten over bestedingen in geografische zin zo dicht mogelijk bij de individuele ondernemers te plaatsen, wordt de betrokkenheid vergroot. Dat werkt over het algemeen goed; in gemeenten waar een fonds is, ervaren de verenigingen (of andere allianties van ondernemers) het inderdaad als hun eigen verantwoordelijkheid om te komen tot goede plannen. Maar het heeft ook nadelen. Er zijn voorbeelden van verenigingen die erg met hun eigen geld en gebied bezig zijn en niet meer kijken naar wat daarbuiten allemaal gebeurt. Als reactie daarop zijn veel fondsen bezig met het afbakenen van een 'gemeentebreed' stuk. Een goed voorbeeld daarvan is de stad Groningen, waar 25 procent van het fondsbudget apart wordt gehouden voor niet-gebiedsgerichte bestedingen (aan stimulering van ict-start-ups, cultuur, belangenbehartiging in politieke zaken als het aardbevingsdossier en andere zaken). Een ander voorbeeld is het fonds in Heerlen, waar de twaalf grootste bedrijven van de stad - die vaak een eigen 'campus' hebben en betrekkelijk weinig binding hebben met hun directe omgeving - gezamenlijk een 'Heerlentafel' vormen om over stadsbrede en zelfs regionale zaken te discussiëren, zoals het aantrekken van nieuw ondernemerschap en de acquisitie van studenten. In het algemeen blijkt dat je wat schaal nodig hebt om tot abstractere bestedingen toe te komen, zoals onderzoek, kennis en kunde, lobbytaken.

Bij de oprichting van het fonds in Westerveld is overwogen om de structuur van de oude dorpen te volgen: vier trekkingsgerechtigden in de dorpen, een trekkingsrecht voor het buitengebied, een trekkingsrecht voor de 'not for profit' en een gemeentebreed trekkingsrecht. Maar daar is bewust

niet voor gekozen. Er werd vastgesteld dat de Gemeente Westerveld ook bijna twintig jaar na de herindeling nog steeds gedragen wordt door de dorpenstructuur. De komst van het fonds is een verlate kans om daar eindelijk iets aan te doen. De ambitie was om de oude structuur te doorbreken en een gemeentebrede solidariteit te ontwikkelen. Zestig tot tachtig procent van het fondsbudget zou gemeentebreed worden ingezet.

Westerveld heeft landelijk gezien een interessante keuze gemaakt. Alleen het fonds op het eiland Terschelling heeft iets dergelijks gedaan: daar is het overgrote deel van het fonds apart gezet voor lange termijn marketing van het eiland, onder de aanname dat voor de korte termijn de samenhang tussen en de daadkracht van de ondernemers groot genoeg zijn om de korte termijn zaken aan te pakken. De keuze van Westerveld om een bestedingsstructuur te kiezen die haaks staat op wat gebruikelijk is, is een ambitie die inspirerend kan zijn voor andere gemeenten. We kunnen bovendien vaststellen dat het werkt: in Westerveld praten veel mensen mee over voorstellen en dat heeft geleid tot veel informatie-uitwisseling. Tussen de Koepelleden onderling, maar ook tussen de ‘afgevaardigden’ uit de Koepel en hun lokale ondernemersvereniging. Zo gaat het in Westerveld nu al om een goede mix van hele praktisch met meer abstract en strategisch.

2.4 Ieders bijdrage is nodig

Voor de toekomst van het fonds in Westerveld is de volgende overweging nog van belang.

De politieke analyse in 2015 was dat verdere schaalvergroting van voorzieningen een risico inhielden voor het leefklimaat. Een risico dat Westerveld deelt met veel meer dunbevolkte plattelandsgebieden. Dat leidt tot een zekere lotsverbondenheid: zonder toeristen geen draagvlak meer voor winkels, zonder winkels geen draagvlak meer voor bewoners, zonder bewoners geen draagvlak meer voor zorgposten, enzovoort. Zelfs de agrarische ondernemer heeft een afgeleid belang bij een goed georganiseerde dorpseconomie. De boodschap is simpel:
om de plattelandssamenleving toekomstbestendig te maken, is ieders bijdrage hard nodig.

3. Organisatie van het fonds

Het fonds wordt gedragen door tientallen vrijwilligers - bestuursleden, uitvoerders van projecten - en een enkele betaalde kracht. In termen van organisatie zijn er vier ‘pijlers’ waar het fonds op rust: de ondernemersverenigingen, de Koepel, het fondsbestuur en de fondsmanager. We nemen de rollen van de vier achtereenvolgens door.

3.1 De ondernemersverenigingen

Westerveld heeft zes ondernemersverenigingen die tezamen het gehele gemeenteoppervlak bestrijken. De vier grootste kernen zijn georganiseerd in een vereniging of stichting: Diever, Dwingeloo, Havelte en Vledder. Het werkgebied van de vier komt nagenoeg overeen met de oude gemeentegrenzen. De twee uitzonderingen daarop zijn de vereniging in Uffelte, en die van Doldersum/Wateren/Oude Willem/Zorgvlied (DWWZ).

De verenigingen beschikken ieder over een eigen budget dat samenhangt met de vastgoedwaardes in het gebied. Dat betekent voor de vier grotere kernen jaarlijks een bedrag van € 15.000 en voor de twee kleinere ruim € 6.000. Deze dorpsbudgetten worden gebruikt voor de financiering van activiteiten en projecten met een specifiek lokaal karakter, zoals de Siepeldagen in Dwingeloo, bloembakken in Diever, dorpsommetjes in Uffelte, een tentfeest in Zorgvlied, uitgave van de ‘Veldkei’ in Havelte en een ondernemersmagazine in Vledder.

Initiatiefnemers kunnen zich met hun project melden bij de lokale vereniging. De vereniging neemt vervolgens een besluit over de (al dan niet gedeeltelijke) toekenning van een bijdrage. De verenigingen geven aan het fondsbestuur door welke activiteiten zij ondersteunen, zodat zij het toegezegde bedrag kunnen financieren en aan het einde van het jaar verantwoording kunnen afleggen.

Binnen dat algemene kader heeft iedere vereniging weer een eigen werkwijze. Diever kan rekenen op een actief bestuur dat zelf met veel voorstellen komt en zo invulling geeft aan een belangrijk deel van de bestedingen. DWWZ legt alle aanvragen voor aan de leden waarna besloten wordt. Havelte kiest voor een onafhankelijke beoordelingscommissie. Uffelte heeft een verdeling op hoofdlijnen vastgelegd om de balans (niet alleen toerisme, of alleen maatschappelijk) te bewaken: sport & spel, welzijn en onderwijs, feesten en evenementen, marketing en netwerken, uitstraling openbare ruimte. Dwingeloo en Vledder behandelen aanvragen aan de hand van een beslisboom. Binnen het fonds bestaat alle vrijheid voor deze lokale maatvoering.

3.2 Koepel Ondernemend Westerveld

De zes ondernemersverenigingen werken samen in de Westerveld-brede Koepel Ondernemend Westerveld. De Koepel is ooit ingericht als overlegplatform tussen gemeente en ondernemers. Eén a tweemaal per jaar kwamen de Koepelleden samen op basis van een door de overheid gevoede agenda. Voor de gemeente fungeerde de Koepel als de vaste sparringpartner van ondernemend

Westerveld. De Koepel initieerde zelf niet en reageerde op dat wat werd aangedragen. De jaren voorafgaande aan de komst van het fonds was er sprake van een ‘slapend bestaan’. De komst van matrixborden in de kernen zorgde voor meer actieve samenwerking, die door de gezamenlijke organisatie van de Ondernemersfair gemeentebreed was. De echte aanjager van nieuwe activiteit in de Koepel is echter de komst van het ondernemersfonds geweest.

De Koepel heeft een belangrijke functie in het fonds gekregen en is vanaf het begin groot gemaakt. Hier vindt het overleg plaats over bovenlokale ondernemersinitiatieven. De zes verenigingen sturen alle aanvragen die de kern ‘overstijgen’ door naar de Koepel. Ruim zestig tot tachtig procent van het fondsbudget staat ter beschikking aan de Koepel. Dat leidt tot een bijzondere dynamiek met veel onderlinge samenwerking, schaalvoordelen en het nastreven van hoge kwaliteit. Een goed voorbeeld is de sfeerverlichting in Westerveld rond de feestdagen. Vragen vanuit diverse kernen om verlichting zijn binnen de Koepel gebundeld tot een gemeentebrede investering. In plaats van zes verschillende soorten verlichting van wisselende kwaliteit, hangt nu in elke kern hetzelfde professioneel materiaal.

In andere gevallen krijgen lokale initiatieven, die weliswaar in één kern plaatsvinden maar een uitstraling en economisch effect hebben die de kern overstijgt, net dat extra duwtje om de lat iets hoger te leggen. Hogere kwaliteit, meer bezoekers, betere uitstraling. De leden van de Koepel - iedere vereniging vaardigt twee leden af - waken voor de balans zonder dit op een goudschaaltje te wegen. Het ene jaar de fietsvierdaagse voor Diever en een survivaltocht in Havelte. Het andere jaar een investering in de Vijfsprong bij Dwingeloo en Welstaat in Frederiksoord.

De beoordeling van de aanvragen vergt de nodige energie van de Koepel. In sommige gevallen initieert de Koepel zelf. De informatieavond over de privacywetgeving AVG - en consequenties ervan voor bedrijven, organisaties en verenigingen - is er op initiatief van de Koepel gekomen. Daarnaast zijn er een aantal commissies actief om bepaalde zaken met meer nadruk op te pakken. Zoals de PR-commissie, die zich onder meer bezighoudt met de investering in informatiezuilen voor iedere kern in de gemeente, en de horecacommissie.

De meeste Koepelleden zijn eveneens bestuurslid van de lokale ondernemersvereniging. Dat heeft veel voordelen. De lijntjes tussen vereniging en Koepel blijven kort, het is makkelijker om initiatieven aan elkaar te koppelen en de verenigingen leren van elkaars initiatieven en ervaringen.

3.3 Fondsbestuur

De stichting ondernemersfonds beschikt over een zelfstandig opererend bestuur dat maandelijks bijeenkomt. De taken van het bestuur zoals vastgelegd op de website zijn als volgt:

- *Controlerende functie betaal-aanvraag*
- *Financiële overzicht einde van het jaar*
- *Planvorming ondernemers op gang brengen*
- *Koppelen schaalvoordeel mogelijkheden*
- *Promoten/ zichtbaar maken van het fonds*
- *Volgen van aanvragen, bezoeken wanneer aanvraag gerealiseerd wordt*
- *Pr – communicatie*
- *Transparante verantwoording richting ondernemers en gemeente*

Het fondsbestuur heeft gezorgd voor een stabiele en adequate organisatie. Er is financieel overzicht, de rekeningen worden tijdig en snel betaald en het bestuur heeft een goede samenwerkingsrelatie

met de gemeente ontwikkeld. Het heeft wel tijd gekost om dit stadium te bereiken. Er moest om te beginnen een bestuur komen, de interne organisatie werd ingericht, de kaders voor aanvragen is opgesteld, het retributiesysteem moest snel draaien. Kortom, er is veel werk verzet.

Met het steeds meer uitkristalliseren van 'technische' punten (retributie, financiën) kan meer aandacht worden besteed aan de andere taken van het fondsbestuur. Het bestuur wordt ondersteund door de fondsmanager, die de verbindende factor is tussen het fonds en de Koepel.

3.4 Fondsmanagement

Direct vanaf de start is beoordeeld dat een investering in professionele capaciteit van grote meerwaarde is voor het fonds. Er is een fondsmanager aangesteld die Koepel en fondsbestuur bijstaat met ondersteunende werkzaamheden en het aanspreekpunt is voor initiatiefnemers op zoek naar contacten en financiering. De investering in professioneel fondsmanagement heeft zich goed uitbetaald. Initiatieven komen makkelijker van de grond, de kwaliteitsinzet is hoog, er kan worden doorverwezen en het stimuleert de onderlinge samenwerking.

4. Ervaringen van stakeholders van het ondernemersfonds

Er zijn vele personen, bedrijven en groepen die een beroep doen op het fonds en/ of direct te maken hebben met het fonds. We kijken in dit hoofdstuk naar de vier belangrijkste 'stakeholders' in het fonds: het bedrijfsleven, de maatschappelijke organisaties, de landbouw en de gemeente.

4.1 Bedrijfsleven: steun en enthousiasme

De grootste bijdrage aan het ondernemersfonds komt van het lokale bedrijfsleven. Van winkel tot kantoor en van garagebedrijf tot restaurant. Alle eigenaren en gebruikers van een niet-woning betalen - via de ozb - mee aan het fonds. Het georganiseerd bedrijfsleven een belangrijke aanjager achter de komst van het fonds. Alle ondernemersverenigingen hebben zich uitgesproken voor de komst van een fonds gezien de voordelen van meer onderlinge samenwerking en financiële solidariteit.

De steun voor het fonds was in 2016 groot. Er was ook enige weerstand, zoals gezegd uit de agrarische sector en vanuit een enkel recreatiebedrijf. Dat was echter een minderheid. De Westerveldse ondernemers wilden het experiment wel aangaan. Daarbij was wel het motto: 'eerst zien, dan geloven'. In korte tijd heeft het fonds dat voorbehoud kunnen wegnemen. Zelfs criticasters geven toe dat het fonds veel voor elkaar heeft gekregen en meerwaarde biedt voor de Westerveldse economie en leefbaarheid. Het fonds staat niet meer ter discussie en heeft zijn bestaansrecht bewezen.

Het enige kritische geluid dat we hebben gehoord - afkomstig van een enkele betaler - gaat over het gebruik van de ozb niet-woningen als enige tariefgrondslag. Alleen de eigenaren en gebruikers van niet-woningen dragen af aan het fonds. Maar steeds meer bedrijven (vooral zzp-ers) werken vanuit huis en dragen daarom niet financieel bij aan het ondernemersfonds. Ze hebben wel baat bij het verbeterde ondernemers- en vestigingsklimaat vanwege de activiteiten van het fonds. Dat geldt ook voor 'gewone' bewoners (niet-ondernemers). Het pleidooi van deze betaler aan het fonds is om naast niet-woningen ook woningen te betrekken in het fonds. Het is een interessante suggestie, enigszins aan de rand van de reikwijdte van deze evaluatie. Er zitten ook wel wat haken en ogen aan. In bijlage 2 nemen we het idee verder onder de loep.

4.2 Maatschappelijke partijen: gebruik van fonds als 'buitenboordmotor'

De maatschappelijke partijen - ofwel de non-profit: scholen, sportclubs, zorglocaties, dorpshuizen, cultuur, defensie - vroegen zich af wat het ondernemersfonds voor hun zou kunnen betekenen.

De participatie van de non-profit in het fonds is echter snel op gang gekomen. De lijst aan maatschappelijke initiatieven gefinancierd door het fonds laat zien dat de non-profit meer dan volwaardig meedoet:

- Westerveld Toppers: ééndaags sportprogramma voor kinderen van zes tot twaalf jaar
- investeringen in diverse dorpshuizen (beveiliging en energie)
- materiaalaanschaf voor vereniging Vogelwacht Uffelte
- militaire beleefdagen bij Johannes Postkazerne

- natuurbelevingspark bij zwembad de Paasbergen, Dwingeloo
- verbouwing school Vledderveen naar museum
- diverse toertochten en andere sportactiviteiten georganiseerd door lokale sportverenigingen
- Brandweer Vledder evenement
- Veldoven Zorgvlied: inrichting, op aanvraag van Maatschappij van Weldadigheid
- investeringen in diverse sportaccommodaties (led-verlichting, dugouts, e.d.)
- Investeringen in AED's.

Voor veel kleinere verenigingen is de ondersteuning vanuit het fonds een welkome aanvulling. Het is een gewaarde 'buitenboordmotor' voor de organisatie van publieke initiatieven. De aanvragen vanuit de non-profitsector worden ook zeer goed ontvangen door de verenigingen. Het is voor hen een uiting van de maatschappelijke binding van bedrijfsleven bij de kernen.

Er is daarom weinig discussie over de rol van of resultaten voor de non-profit. Wel is er soms discussie over 'non-substitutie': aanvragen voor projecten of activiteiten vanuit het ondernemersfonds, die voorheen door de gemeente werden gedaan of waarvan de vraag is of die niet bij de overheid horen.

De discussie over non-substitutie is niet in algemene zin te slechten. Er zal altijd een grijs gebied zijn tussen publieke en private verantwoordelijkheid voor een initiatief of activiteit. Het gaat er dan toch om dat gemeente en ondernemersfonds in gesprek blijven, wanneer zo'n situatie zich voordoet. Op veel andere plaatsen zien we overigens dat dergelijke discussies vaak leiden tot cofinanciering. Dat leidt er dan zelfs vaak toe - bij ondernemersfondsen die al wat langer bestaan - dat gemeente en fonds elkaar opzoeken om aan de voorkant al te zoeken naar de mogelijkheden om gezamenlijk te investeren.

Tenslotte speelt er nog een heel andere discussie, die van invloed kan zijn op het ondernemersfonds. De gemeente onderzoekt momenteel of een deel van het maatschappelijke vastgoed kan worden overgeheveld naar het ozb-woningentarief. Het zou gaan om dorpshuizen en gebouwen in gebruik van bijvoorbeeld sport- en muziekverenigingen.

Overheveling naar de woningcategorie zou al deze partijen buiten het ondernemersfonds plaatsen. Het zou in de praktijk tot een verlies aan maatschappelijke activiteiten kunnen leiden. De vraag is of dat past bij de Westerveldse situatie, waarin de non-profit nu juist heel actief in het ondernemersfonds participeert.

4.3 De agrarische sector: minder retributie, meer participatie

We merkten al op dat de agrarische sector, bij monde van de LTO Noord, bij de start tegen de komst van een fonds heeft gepleit. Dat was voor de initiatiefnemers reden om een retributieregeling te ontwerpen. Iedere eigenaar en gebruiker van een agrarisch object kan daardoor aanspraak maken op terugbetaling van de inleg, door het digitale retributieformulier in te vullen.[1]

[1] Particuliere bospercelen vallen eveneens binnen de regeling. Het gaat daarbij overigens om geringe bedragen.

Het digitale retributiesysteem werkt, na een lastige start, naar behoren. De snelheid waarmee bedragen geretourneerd worden na de aanvraag is hoog, afgezien van objecten waarbij bezwaar tegen de ozb-aanslag zelf is ingediend (uitspraak over dat bezwaar moet dan immers eerst worden afgewacht voordat de definitieve bedragen kunnen worden vastgesteld). Het gebruik van de retributieregeling is in drie jaar fors afgenomen. Het eerste jaar maakte circa zeventig procent van de agrarisch ondernemers gebruik van de regeling. In het tweede jaar zakte dat naar vijftig procent en in het derde jaar naar een derde.

De wel geuite kritiek dat gebrek aan communicatie een reden is dat niet alle agrarisch ondernemers een retributieaanvraag doen, kan daarmee niet kloppen. Het eerste jaar waren er blijkbaar genoeg agrarisch ondernemers op de hoogte om tot zeventig procent retributieaanvragen te komen. Aannemelijker lijkt het dat het fonds zich bewezen heeft en dat de toon van het debat is veranderd. Blijkbaar zijn er veel agrarisch ondernemers die nu de kansen van het fonds zien, of oordelen dat het fonds een goede zaak is en een retributieaanvraag achterwege laten.

Er komen inmiddels ook activiteiten binnen het fonds vanuit de agrarische sector op gang. De agrarische werktuigenvereniging Wapse, de Noeste Vlijt, heeft een beroep gedaan op het fonds. De vereniging met circa 150 aangesloten leden schaft werktuigen aan om die vervolgens voor een beperkt tarief ter beschikking te stellen aan de leden. Als een uitbreiding op dat pakket is in 2018 een gezamenlijke was- en spoelplaats in gebruik genomen. De leden kunnen daar al hun werktuigen - van tractoren en grote landbouwvoertuigen tot kleiner materiaal - op milieuvriendelijke wijze afspoelen. Resten van gewasbescherming worden apart opgevangen om te voorkomen dat deze in het riool of oppervlaktewater komen. Alle leden van de vereniging kunnen gebruik maken van de wasplaats. Het ondernemersfonds heeft financieel bijgedragen aan de inrichting van de spoelplaats.

Inmiddels zijn er vanuit de agrarische sector meer ideeën te horen over mogelijke projecten en activiteiten via het ondernemersfonds:

- collectieve investering in duurzame energie (zonnepanelen e.d.), onderzoek naar mogelijke terug levering aan het net
- nestkastjes voor koolmezen en zorgdragen voor juiste voedsel via geschikte weidebloemen in akkerranden ter bestrijding van processierups
- investeren in duurzame agrarische werktuigen
- bordjes bij akkerbouw met vermelding van geteelde gewas
- bezoekende scholen uit Den Haag (School in Bos) uitnodigen om bezoek te brengen aan diverse boerderijen.

Naast de genoemde werktuigenvereniging zijn er diverse boermarken actief. Lokale platformen van boeren waarbinnen kennis en ervaringen worden gedeeld en gezamenlijke projecten in het kader van landschapsbeheer worden opgezet. Er wordt veel gedaan vanuit de agrarische sector: bermmaaien, vogelkasten ophangen, wandelpaden aanleggen, houtsingels en ijsbanen onderhouden, afvalinzameling, dorpsactiviteiten ondersteunen. Inmiddels zijn er vanuit het ondernemersfonds al meerdere gesprekken gevoerd met diverse boermarken en agrarische ondernemers.

4.4 De gemeente: steun en (stille) participatie

De gemeente heeft de komst van het ondernemersfonds in 2016 van harte ondersteund. Als aangegeven is dat signaal nog eens versterkt door ook als eigenaar van gebouwen mee te doen in het fonds. De gemeente is de enige partij in een ondernemersfonds die zichzelf aan de voorkant van de regeling kan uitsluiten, door de meeropbrengst van de gemeentelijke panden in aftrek te nemen van het aan het fonds te verstrekken bedrag. Daar is in Westerveld bewust niet voor gekozen. Er wordt zo mee geïnvesteerd in de lokale economie en leefbaarheid van de kernen. Onder de ondubbelzinnige afspraak dat het bedrijfsleven van Westerveld de regie voert over de bestedingen.

Er zijn geen geluiden over het ter discussie staan van die afspraak. Binnen het fonds wordt dan ook zeer gehecht aan deze situatie. Het is veelal het maatschappelijk vastgoed dat in bezit is bij de gemeente: basisscholen, sportgebouwen, dorpshuizen, clubgebouwen. We zagen hiervoor al dat de participatie vanuit deze groepen in het fonds hoog is en met enthousiasme wordt begroet door ondernemers. Bovendien geeft de participatie van de gemeente het juiste signaal. Ondernemers en overheid investeren gezamenlijk in de economie en leefbaarheid van Westerveld. Een bloeiende economie werkt uiteindelijk door in het publieke belang.

5. Aanbevelingen voor de gemeente

De ervaringen met het Ondernemersfonds Westerveld zijn ronduit positief. Er zijn altijd nieuwe ontwikkelingen om rekening mee te houden - zoals de discussie over het mogelijk in het ozb-tarief woningen onderbrengen van maatschappelijk vastgoed, dat zo uit het ondernemersfonds zou verdwijnen. En er is natuurlijk altijd kritiek te horen, in Westerveld over de grondslag (waardoor zzp'ers die vanuit huis werken niet bijdragen aan het ondernemersfonds). Het fonds zelf heeft zich echter in twee jaar tijd bewezen als een belangrijk middel om ondernemersklimaat en leefbaarheid te vergroten.

De evaluatie levert ook stof tot nadenken over de toekomst op. We komen daarom tot twee sets aanbevelingen: één voor de gemeente en één voor het bestuur van het Ondernemersfonds Westerveld en de Koepel Ondernemend Westerveld.

We starten met de aanbevelingen voor de gemeente ten aanzien van het ondernemersfonds, met het oog op de beraadslagingen over de continuering van het fonds in het komende najaar.

5.1 Continuering van het ondernemersfonds

De belangrijkste aanbeveling is de continuering van het fonds voor een periode van minimaal 5 jaar per raadsbesluit mogelijk te maken. Het fonds heeft zich in korte tijd weten te ontwikkelen tot een vaste en gewaardeerde partner in ondernemend Westerveld. Alle ondernemersverenigingen hebben zich uitgesproken voor de voortzetting van het fonds. Het fonds is een werkbare oplossing gebleken voor de 'freerider problematiek' (de situatie waarbij een groep ondernemers niet meebetaalt aan collectieve acties en voorzieningen, maar wel meeprofiteert van de gezamenlijke activiteiten). Bovendien schept het fonds de ruimte om blijvend te investeren in de lokale economie en leefbaarheid van de kernen. Het heeft geleid tot meer onderlinge samenwerking, veel kernoverschrijdende activiteiten en projecten, cross-overs tussen publieke en private partijen en een betere organisatiegraad van ondernemers. Het fonds heeft een welkome impuls gegeven aan het investerings- en gesprekskliimaat in Westerveld. En gezien de druk waar deze regio mee te maken heeft - vergrijzing, krimp, concentratie voorzieningen en bedrijven op selecte plekken - is de urgentie die leidde tot de komst van het ondernemersfonds nog steeds actueel.

Ook aan de landelijke praktijk gespiegeld is de succesvolle ontwikkeling van het Westerveldse fonds en de algemene acceptatie ervan tamelijk uniek. Er zijn enkele tientallen fondsen die door haar eerste evaluatietermijn heen zijn gekomen, maar in de meeste gevallen leidde dat nog tot verhitte discussie over het bestaansrecht van het fonds. In Westerveld is daar op een individueel geluid na geen sprake van. Het fonds heeft haar experimenteerperiode van drie jaar met glans doorstaan.

De meeste bestaande fondsen worden na die drie jaar nog eens vijf jaar gecontinueerd. Daarmee beschikt een fonds over een langere horizon en is het eenvoudiger lange termijn ambities op te pakken. Die vijf jaar verlenging komt het Westerveldse fonds aan alle kanten toe. Na die vijf jaar gekozen worden voor een 'lichte evaluatie'. Die is dan vooral geënt op strategische doorontwikkeling. Het bestaansrecht van het fonds is geen open discussiepunt meer in deze evaluatie.

In de casus Westerveld zou gezien de successen zelfs gepleit kunnen worden voor een verlenging voor onbepaalde tijd. In dat geval zou Westerveld het voorbeeld volgen van langer bestaande fondsen in Assen, Utrecht, Delft, Culemborg en Leiden. Het zou niet betekenen dat het fonds voor eens en altijd zal bestaan. Het staat de gemeente altijd vrij om kritisch naar haar uitgaven te kijken, zelfs als deze worden opgebracht door de deelnemers zoals het geval van een ondernemersfonds. Het betekent wel dat het bestaansrecht van het fonds niet periodiek meer ter discussie staat. Naast een vertrouwenssignaal zou dit besluit ook in praktische zin veel betekenen voor het fonds en de bij het fonds betrokken partijen. De investeringshorizon wordt (nog) groter, en daarmee heeft het meer zin om grote investeringen en lange termijn ambities bij het fonds neer te leggen. We zullen in de aanbevelingen voor het fondsbestuur terugkomen op de lange termijn agenda voor Westerveld. In die agenda is aandacht voor grote thema's. Dat vergt een langjarige inzet, met een investeringscapaciteit die is afgestemd op langjarig commitment.

5.2 De mogelijke overheveling van maatschappelijk vastgoed naar categorie ozb woningen

Tweede aanbeveling is nog eens te kijken naar de consequenties van een eventuele overheveling van het maatschappelijk vastgoed naar het ozb woningentarief. De participatie van de betreffende maatschappelijke partijen (dorpshuizen, sport, verenigingsleven) in het fonds is groot en zeer gewaardeerd. Overheveling van het vastgoed naar het woningentarief betekent een einde aan die participatie in het ondernemersfonds. De financiële besparing vanwege de andere ozb-tariefstelling zou zelfs wel eens beperkter kunnen zijn dan de meerwaarde die het fonds hen heeft te bieden, in termen van zichtbaarheid, betrokkenheid en resultaten.

5.3 Participatie van de gemeente in het fonds handhaven

De derde aanbeveling is in de evaluatie niet als mogelijk discussiepunt ter sprake gekomen, maar noemen we volledigheidshalve toch: aanbeveling is om de participatie van de gemeente als vastgoedeigenaar in het fonds te behouden. Het meedoen van de gemeente wordt als een belangrijke erkenning gezien en als ondersteuning van het gezamenlijk belang bij een goed investeringsklimaat.

De laatste twee aanbevelingen hebben niet alleen te maken met een uiting van politieke steun. Het fonds kan in moeilijk vaarwater komen bij een toenemende beperking van participanten. Minder middelen kan de ambities dempen. Dat zou gezien de motorische kracht van het fonds een gemiste kans zijn voor Westerveld.

5.4 Voortzetting overeenkomst

Ook de vierde aanbeveling kwam niet als heikel punt uit de evaluatie, maar is wel belangrijk voor het vervolg van het fonds: het afsprakenkader hanteren zoals in de door het bestuur van het fonds voorgestelde en vernieuwde (en al ambtelijk afgestemde) overeenkomst verwoord. Deze overeenkomst bevestigt een aantal staande afspraken met de gemeente: de regie over het fonds ligt bij ondernemers, onthouding van politieke beïnvloeding, behoud van publieke investeringen, verantwoording per jaarverslag. Er is daarbij rekening gehouden met de in 2017 aangepaste subsidieverordening.

6. Aanbevelingen voor fondsbestuur en Koepel

Als afsluiting van deze evaluatie nemen we in dit hoofdstuk zes aanbevelingen op voor de 'ondernemerszijde' van het fonds: het bestuur van de Stichting Ondernemersfonds Westerveld en de Koepel Ondernemend Westerveld.

Nog een opmerking vooraf. Aan de onderzoekers is gevraagd om rekening te houden met eventuele financiële tegenvallers voor het fonds. We hebben al eerder de situatie rondom het maatschappelijk vastgoed besproken. Een gedeeltelijke overheveling van niet-woningen naar het woningentarief heeft consequenties voor de opbrengsten van het fonds. Dan gaat het zowel om het mogelijke politiek besluit rondom de dorpshuizen en verenigingsgebouwen, als om juridische waarderingskwesties van grotere zorg- en opvanglocaties. Een eventuele laatste - overigens niet voorziene - tegenvaller zou het schrappen van de gemeentelijke deelname in het fonds zijn. Minder geld zou leiden tot een aanpassing van het ambitieniveau.

Maar de omvang van het fonds is ook een kwestie van ambitie en draagvlak. Het staat ondernemers en gemeente vrij om een andere ozb-opbrengst af te spreken. Maar de inschatting is dat de meeste aanbevelingen op basis van de huidige opbrengsten kunnen worden doorgevoerd.

6.1 Van vraaggericht werken naar agendasetting

Het ondernemersfonds in Westerveld heeft zich wat anders ontwikkeld dan andere fondsen. De organisatie is afgestemd op de behandeling en verwerking van aanvragen. Aanvragen die door alle betalers bij het fonds kunnen worden ingediend.

In de meeste fondsen gaat het net wat anders. De besturen van de verenigingen bepalen veelal programma en bestedingen met steun van de leden. Vaak wordt de algemene ledenvergadering gebruikt om de plannen voor het aankomende jaar toe te lichten en te vragen om reacties van de leden.

Dat naar buiten gerichte karakter is stellig een bonus gebleken in de eerste jaren van het fonds. Het heeft geleid tot een grote variëteit aan activiteiten, actieve participatie van bedrijven en vooral ook non-profit organisaties en het heeft gezorgd voor de nodige naamsbekendheid van het ondernemersfonds. Toch is er ook een schaduwkant.

De mogelijkheid voor iedereen om plannen aan te dragen leidt tot een veelheid van aanvragen, die allemaal kritisch moeten worden beschouwd. Heeft het plan voldoende kwaliteit? Is het een collectief doel? Nemen we geen overheidstaak over? Staan er voldoende mensen achter? Het is nog niet vaak gebeurd maar het kan ertoe leiden dat een aanvraag wordt afgewezen. Mocht dit het geval zijn dan wordt het gemotiveerd afgewezen aan de betreffende aanvrager.

De ondernemersverenigingen hebben de ruimte om een eigen afwegingskader te maken en gaan daar bewust mee om. De vereniging in Uffelte heeft een eigen inhoudelijk kader ontworpen om de

balans in de bestedingen te bewaken. Er zijn vijf thema's benoemd die ieder een soortgelijk gewicht meekrijgen: sport & spel, feesten & evenementen, welzijn & onderwijs, marketing & netwerken en uitstraling van de openbare ruimte. In Havelte wordt de balans bewaakt door een onafhankelijke beoordelingscommissie. Toch blijft het een punt van zorg bij verschillende verenigingen.

De 'gemeentebrede' aanvragen die bij de Koepel terecht komen, zijn al langs de ondernemersverenigingen geweest en hebben dus al een toets doorstaan. Een aantal zaken is op initiatief van de Koepel (en/of verenigingen) zelf opgepakt: de sfeerverlichting, de matrixborden en de informatieavonden met netwerkborrel.

Een bekende reflex in ondernemersfondsen is dat besturen zich afhankelijk maken van goede aanvragen. Alle tijd gaat zitten in het stimuleren en behandelen van plannen. Dat geeft veel dynamiek en betrokkenheid, maar zo bouwt een fonds geen eigen agenda op. En het hebben van een eigen agenda lijkt in de landelijke praktijk wel een voorwaarde voor lange termijnsucces.

Het toewerken naar een meer strategische agenda voor het ondernemersfonds kan - afgaande op de gesprekken voor deze evaluatie - op bijval rekenen in Westerveld. Zoals het er nu uit ziet, is de Koepel de aangewezen partij om de uitvoering te bewaken.

Uit de evaluatie komen de op voorhand de volgende bouwstenen voor een meer strategische agenda voor het Ondernemersfonds Westerveld (die uiteraard nog verder vorm moet krijgen):

- kwaliteitsimpuls van de regiomarketing en promotie
- vergrijzing- en krimpstrategie
- (ov-)bereikbaarheid
- duurzaamheid en energie
- economische clustervorming en cross-overs.

Een nadere toelichting op deze punten vindt u in bijlage 3.

6.2 Investeren in capaciteit

De investering in fondsmanagement heeft het Westerveldse fonds voorzien van een vlotte start. Er bestaat in ondernemend Westerveld weinig twijfel over de effectiviteit van deze keuze. De vraag gaat zelfs uit naar meer capaciteit. Dat is niet zo'n vreemde vraag. Wat zeer wordt gewaardeerd is de versterkte mate van samenwerking, de samenhang en de innovatieve ideeën die het fonds los weet te krijgen. Dat laatste is uiteindelijk vooral 'mensenwerk'. Iedere ondernemer weet: het loont om te investeren in talentvolle mensen die voor je gaan werken.

De vraag naar meer capaciteit zit 'm niet in meer van hetzelfde. Die vraag hangt vooral samen met de vorige aanbeveling. Het ontwikkelen van een zelfstandige ondernemersagenda vergt extra tijd en inzet. Een bijkomende rol die in fondsmanagement kan worden belegd.

Zo'n investering is uiteraard makkelijker te maken wanneer het fonds zekerheid heeft over het financiële perspectief. Niettemin is de aanbeveling om ook bij mogelijk financiële tegenslag deze optie serieus te overwegen. Dat kan ertoe leiden dat op de financiering van een aantal activiteiten wat moet worden teruggenomen. Gezien de input vanuit de gesprekken en voorgaande analyse is die keuze wel verdedigbaar.

6.3 Verdelen van bestuurslast

Een belangrijk deel van het inhoudelijke gesprek over bestedingen vanuit het fonds vindt in de Koepel plaats. In de huidige situatie is de Koepel al bijna overbelast. Bovendien hebben de Koepelleden ook nog andere bestuursverplichtingen. Met het ontwikkelen van een eigen agenda (zie 6.1) zou daar mogelijk weer een taak bijkomen.

Het fondsbestuur heeft recent versterking gekregen van twee bestuursleden en gaat daarmee waarschijnlijk meer lucht krijgen in haar agenda. De retributie loopt en vergt weinig aandacht meer en diverse technische overlegpunten met de gemeente vervallen of behoeven minder aandacht.

Het is raadzaam om gezien deze situatie te kijken naar een (her)verdeling van de bestuurslast. De Koepel blijft zich bezighouden met de inhoudelijke aspecten van het fonds: beoordeling en nadere uitwerking van de aanvragen. Binnen de bestaande commissies kan daarnaast een start worden gemaakt met inhoudelijke uitwerking van de strategische agenda. Het fondsbestuur neemt dan een organiserende en aanjagende rol op zich, door het organiseren van (kennis)bijeenkomsten.

6.4 Inspiratie en van elkaar leren

Aansluitend op het vorige punt, is het geluid vanuit de diverse verenigingen dat er (nog) meer van elkaar geleerd kan worden. Binnen de Koepel komen initiatieven bij elkaar, maar dat is een select gezelschap. De vraag gaat uit naar één of twee bijeenkomsten per jaar, waarbij verschillende initiatieven gepresenteerd worden en/ of inspirerende gastsprekers aanwezigen tot ideeën kan brengen. En waar gesprek kan plaatsvinden over mogelijke nieuwe initiatieven. Het fondsbestuur lijkt de aanwezige partij om deze bijeenkomsten te dragen.

Daarnaast hebben grote instituten zoals de Maatschappij van Weldadigheid en Astron belangstelling getoond om meer samen op te trekken. Mogelijk dat zij actief betrokken kunnen worden in de planvorming.

6.5 Intensiveren samenwerking TIP

De TIP Westerveld is een belangrijke speler voor het toerisme in Westerveld. In de afgelopen jaren hebben zij initiatieven ingebracht ter financiering – meest nadrukkelijk de ‘Nachtelijke Beleving en bevrijdingsfestival Holtingerveld’. De regiomarketing is een andere taak die binnen de TIP wordt opgepakt. De TIP is zich momenteel aan het oriënteren op het verleggen van de koers.

We noteerden hiervoor al dat fonds en Koepel een rol kunnen nemen in de regiomarketing. Het fonds en de Koepel zouden er voor kunnen kiezen om meer samen op te trekken in de opzet van marketing en promotie van Westerveld.

6.6 Handhaven agrarische retributie en opsporen agrarische projecten

De voor de agrarische sector ontworpen retributieregeling functioneert, na aanvankelijke kinderziektes bij de start, naar behoren. De technische afhandeling verloopt vlot. Alles gaat digitaal, behalve wanneer de aanvrager niet beschikt over internet. Het fonds ontvangt vrijwel geen klachten meer over het systeem.

De mate waarin gebruik wordt gemaakt van de retributie loopt zoals gezegd flink terug, tot inmiddels dertig procent in het derde jaar. Dat lijkt op zichzelf geen reden te zijn om met de regeling te stoppen. Het is een staande dienst die het fondsbestuur aanbiedt aan de sector. De regeling zit ‘in het systeem’ en het is een kleine moeite deze te continueren.

Tegelijkertijd ligt er voor het fondsbestuur een taak om agrarische projecten op te sporen. In het derde hoofdstuk onder de kop ‘agrarische sector’ zijn daar diverse voorzetten voor gedaan.

Bijlage 1 Respondenten

Eiso de Boer	Eigenaar De Weidehoek
Geertje de Boer	Eigenaar De Weidehoek
Marco Dekker	Bestuurslid ov Dwingeloo
Roelien Huisman	Bestuurslid ov Havelte
Hans Ike	Bestuurslid Koepel, voorzitter ov Diever
Klen Koops	Bestuurslid ov Havelte
Jos Leffers	Bestuurslid Koepel, beoordelingscommissie ov Havelte
Daniëla Mikkers	Astron
Johan Moes	Eigenaar Camping het Noordenveld, lid Provinciale Staten Drenthe
Tom Molenkamp	Bestuurslid Koepel, voorzitter ov Uffelte
Freddy Oostra	Voorzitter Werktuigenvereniging ‘De Noeste Vlijft’
Doede Simonides	Bestuurslid ov Vledder
Gerard Smelt	Bestuurslid Koepel, bestuurslid ov Vledder
Annet Varekamp	Voorzitter Koepel, bestuurslid ov Dwingeloo
Gert Veld	TIP Westerveld
Minne Wiersma	Maatschappij van Weldadigheid
Joop Wijnhoff	TIP Westerveld
Jeanine van der Zijden	Voorzitter ov DWWZ

Bijlage 2 Ook een bewonersfonds?

Westerveld telt ongeveer duizend zzp'ers en talloze andere 'ondernemende bewoners'. Zij hebben baat bij een goed ondernemers- en vestigingsklimaat en zijn ook vaak actief buiten hun onderneming, al dan niet in het ondernemersfonds. Omdat ze werken vanuit hun woning, dragen ze echter geen ozb voor niet-woningen af. Dat leidt tot de vraag of er ook een fonds op basis van de ozb voor woningen mogelijk is, een 'bewonersfonds'. Woonklimaat en werkklimaat vallen immers voor een groot deel samen. Zo komen er meer investeringsmiddelen beschikbaar en ontstaat er nog meer ruimte voor de inzet van het meedenk- en meedoetalent van de bewoners.

Er is op een aantal plekken in het land ook al uitgebreid over gediscussieerd, maar het is nog nergens tot concrete initiatieven gekomen. Ook in het onderzoek naar de mogelijkheden voor een ondernemersfonds in Westerveld uit 2016 is er al aandacht aan besteed:

"Het is op dit moment geen bespreekpunt, maar er wordt hier en daar al een doorkijk gemaakt naar een vervolg op een ondernemersfonds: een bewonersfonds, dat op dezelfde grondslag – zeggenschap over een deel van de belastingcapaciteit – zou worden georganiseerd. Het zou de sprong zijn van participatie naar verantwoordelijkheid. De gedachte van een bewonersfonds is tot op heden vooral geopperd in plattelandsgemeenten met een ondernemersfonds. De redenering is simpel: er is een ondernemersfonds nodig om goed en structureel bezoekers naar het gebied te halen, teneinde het draagvlak voor de voorzieningen te onderbouwen. Zonder de bezoekers trekken voorzieningen weg en wordt de regio minder leefbaar. Maar leefbaarheid is net zo goed een belang van en verantwoordelijkheid voor de bewoners. Het beperkte budget van een eventueel bewonersfonds zal op zich de bedreigingen van het platteland niet tenietdoen. Maar de mobilisatie en betrokkenheid en de kans om plannen voor de langere termijn te maken, zullen weldegelijk verschil maken. Nogmaals: het is op dit moment niet aan de orde. Maar in het politieke kader van 'Van buiten naar binnen' kunnen gedachten opkomen over een bewonersfonds." Uit: Ondernemerschap, samenwerking en leefbaarheid. Onderzoek naar de mogelijkheden van een Ondernemersfonds Westerveld.

Een uitspraak van de Hoge Raad over de belastingplicht van vakantiewoningen heeft het vuurtje onlangs nog eens opgestookt. De Raad heeft beslist dat vakantiewoningen - op een park of vrijstaand - als woning worden gebruikt en daarmee niet vallen onder de categorie niet-woningen. De belastingplicht beperkt zich tot de ozb-eigenaren van reguliere woningen, een aanmerkelijk lagere belastingafdracht. Dit besluit heeft het ervaren onrecht op sommige plekken nog eens versterkt: wel maximaal profiteren van de komst van bezoekers, zonder dat daar een evenredige belastingafdracht tegenover staat.

Nu is deze evaluatie niet bedoeld om het initiatief van een bewonersfonds mee te lanceren, noch willen we daar een voorschot opnemen. Er zijn zoals gezegd ook nog geen voorbeelden of uitgewerkte plannen voorhanden. Maar het voorstel is niet volledig ondenkbaar. Het kan de moeite waard blijken om de opties voor Westerveld op dit punt nader te verkennen. Overigens moet een bewonersfonds gezien worden als een toevoeging, en geen vervanging van het bestaande ondernemersfonds. De twee fondsen zouden autonoom van elkaar opereren. Maar nogmaals: het is slechts een suggestie die verdere overdenking en uitwerking verdient.

Bijlage 3 Uitwerking van de mogelijke thema's voor een Strategische Agenda Ondernemersfonds Westerveld

Onderstaande een voorzet van de strategische agenda gericht aan het fonds, afgeleid uit de gevoerde gesprekken. Een en ander in alle voorlopigheid, het bestuur van het fonds en de koepel zullen zich nog moeten buigen over inhoud en volledigheid van deze punten.

Nog een ander voorbehoud. Op alle thema's is het fonds niet de enige aangewezen partij, en kan zij soms zelfs slechts een kleine bijdrage leveren. Het zijn grote onderwerpen waar goed optrekken met gemeente, andere overheden en maatschappelijke organisaties nadrukkelijk aan de orde zijn. Daar waar het fonds een bijdrage kan leveren is dit echter zeer welkom.

1. Kwaliteitsimpuls van de regiomarketing en promotie

Het speelveld rondom de regiomarketing is complex en constant in beweging. Op provinciaal niveau is er Marketing Drenthe, die zich bezighoudt met het werven van bezoekersgroepen. Er is veel waardering voor het 'beeldmerk' dat door MD wordt neergezet. De beleving is dat daar lokaal te weinig mee wordt gedaan. Westerveld bedrijft een eigen marketingstrategie met de inzet op 'Het nationale park van Drenthe'. Lokaal en nationaal lopen niet lekker in elkaar over. Ondernemers kunnen zich via beide kanalen profileren. Maar er zijn geen onderlinge verwijzingen. Ieder bouwt zijn eigen database op. De kanalen zijn gescheiden. De zich op Drenthe oriënterende bezoeker is daar niet mee geholpen.

De verwijzingen naar de kernen is op beide platformen beperkt. Er is logischerwijs veel aandacht voor de natuur en de rustige, uitgestrekte omgeving. Maar de kernen hebben ieder veel toe te voegen aan het beeldmerk van Drenthe en de regio. Dwingeloo wil zich op de kaart zetten als 'sterrendorp'. Diever als dorp van Shakespeare. Havelte doet volop mee met het Drentse thema 'OER' met speciaal uitgezette wandelingen en een theatertour. Frederiks- en Wilhelminaoord zetten in op het kolonieverleden. Bij elkaar genomen ontstaat een mooi, divers palet aan bezoekmogelijkheden.

Gemeente en ondernemers zijn deels al gaande voorgaande punten op te pakken in samenwerking met Marketing Drenthe. Zo komt er een 'Beleef de Ruimte' pagina voor Dwingeloo op Drenthe.nl. Dat is een mooie start, maar er blijft veel werk te verzetten. Zeker als het gaat om de verbinding tussen de kernen en scheppen van het diverse bezoekerspalet. De marketingorganisaties zijn verantwoordelijk voor het 'binnenhalen' van de bezoekers. Aan ondernemers de schone taak om de bezoekers wegwijs te maken, door gerichte informatie te bieden en pakketten te ontwikkelen. In de ochtend een wandeling, 's middags een museumbezoek en 's avonds een openlucht theatertour. De Koepel kan een goed platform zijn om die taak deels naar zich toe te trekken, in samenwerking met de TIP Westerveld (zie de 5^{e} aanbeveling). Daar zitten de bedrijven, heeft men de contacten in de kernen en daar vindt het gemeentebrede overleg plaats.

Onderdeel van de lokale programma-ontwikkeling is de inzet op kwaliteitstoerisme en seizoensverlenging. In Dwingeloo wordt ingezet op beide punten door de verbinding te leggen tussen de astronomie en recreatie. Pensionhouders wijzen op de nabijheid van kennisinstituut Astron en de publiek toegankelijke radiotelescoop Camras. Zij willen daarmee een nieuwe bezoekersgroep werven: hoogopgeleiden geïnteresseerd in astronomie en de techniek die daarmee samenhangt. Een interessante nichegroep die mogelijk ook buiten het hoogseizoen kan worden verleid een bezoek aan

Dwingeloo te brengen. Wanneer je erover nadenkt zijn er mogelijkheden te over: uitnodigen van (internationale) studiegroepen, organiseren van meerdaagse excursies vanuit universiteiten en scholen, aanschrijven van kennisinstituten met een compleet aanbod. Het gaat daarbij niet sec om Dwingeloo. Een combinatie met de andere kernen en nabije natuur ligt voor de hand: naar Shakespeare in Diever, naar de Maatschappij in Frederiksoord, enzovoort.

2. Vergrijzing- en krimpstrategie

Westerveld bevindt zich in een deel van het land dat te maken heeft met vergrijzing en demografische krimp. Jonge, talentvolle mensen trekken naar de stad voor onderwijs en baankansen. Het is een verschijnsel dat zich over de hele Westerse wereld voordoet. Een deel van de economie volgt dat patroon. De trend is mondiaal en hardnekkig. Dat betekent niet dat de gebieden tussen de steden kansloos zijn. Regio's kunnen zich wapenen tegen de trend, en zich toerusten om jonge mensen te behouden voor de streek.

Zonder de suggestie te willen wekken een volledig beeld te kunnen scheppen, gaat het vaak om een inzet op drie sporen.

- Het begint veelal met het actief verwelkomen van nieuwe bewoners. Laten voelen dat ze welkom zijn, verwijzen naar relevante netwerken, vragen hun talent voor de gemeenschap in te zetten en laten zien waar ze terecht kunnen met vragen en initiatieven.

- Daarnaast is het een kwestie van de juiste voorzieningen scheppen en kenbaar maken, die belangrijk zijn voor deze groepen. Goede internetvoorzieningen, huisvesting (appartementenbouw, studentenkamers, tiny houses), bedrijfsverzamelgebouwen, ovbereikbaarheid. Het is niet alleen een kwestie van 'hardware'. Het gaat minstens zoveel over zachte vestigingsvoorwaarden: uitnodigend klimaat, toegankelijke ruimtelijke ordening, stimuleren van startend ondernemerschap, algemene tolerantie, actieve netwerken.

- Het gaat ook om de juiste lijnen naar de buitenwereld. Verbindingen van en naar de kennissteden. In de vorm van stagenetwerken, vacaturebanken, alumnibeleid, complete woonwerkpakketten.

3. (Ov-)bereikbaarheid

Aparte vermelding verdient het punt bereikbaarheid. En dan bedoelen we vooral de bereikbaarheid per openbaar vervoer. Het belang van dit thema is in meerdere gesprekken ter sprake gekomen. Frequent en betrouwbaar ov is een belangrijke vestigingsvoorwaarde voor bewoners en bedrijven. Daarmee kan het ook behoren tot één van de zaken die vanuit fondsverband kan worden opgepakt.

De gedachte lijkt misschien wat vreemd. De overheid neemt primair de verantwoordelijkheid over de infrastructuur en het ov. Toch zijn er in andere fondsen beproefde investeringen gedaan. Een bekend

voorbeeld zijn privaat gefinancierde busjes die tijdens spitstijden rijden tussen treinstation en de meer afgelegen bedrijventerreinen. Personeel wordt gestimuleerd het ov te nemen, en 'the last mile' wordt door de ondernemers bekostigd waarmee een boel autobewegingen van en naar het terrein worden voorkomen. In Westerveld laat Astron nu al busjes pendelen vanaf station Hoogeveen. Met name om ook studenten die niet beschikken over rijbewijs of auto, op locatie te laten komen. Mogelijk dat vervoersvragen van bedrijven gebundeld kunnen worden, en de bus na Astron nog meer 'stops' kan maken. Een andere mogelijkheid is een investering in collectief toegankelijke elektrische fietsen, te plaatsen op nabijgelegen ov-knooppunten.

Het kan ook gaan om de beïnvloeding van infrastructuuroplossingen. Ondernemers in Leiden en Pijnacker hebben met een kleine fondsbijdrage verkeersonderzoeken kunnen financieren, die uiteindelijk hebben geleid tot het naar voren schuiven van majeure infra-aanpassingen. In de casus Westerveld kan het ook gaan om een snelfietspad, van de kernen naar de ov-punten.

4. Duurzaamheid en energie

Een belangrijk thema in het hele land, zo ook in Westerveld. Het begint bij een vorm van kennisdeling: ondernemers op de hoogte stellen van meest recente wetgeving, informeren over particuliere investeringen (inclusief terugverdientijd) en de mogelijkheden van collectief investeren helder maken. Verder kunnen de gedachtes uitgaan naar collectieve investeringen in duurzame energie (zonnepanelen, windenergie, aardwarmtetechniek). Het mede-financieren van energiescans. Onderzoek naar gebruik van restwarmte. En onderzoek naar terug levering aan het net en de obstakels daarbij.

5. Economische clustervorming en cross-overs

Met Astron beschikt Westerveld over een uniek kennisinstituut. Er lopen contacten van Dwingeloo tot over de hele wereld. Astron specialiseert zich in radioastronomie en daaraan verbonden computertechnieken. De stap van Astron naar het lokale mkb lijkt groot. Maar het instituut staat open voor meer samenwerking met lokale bedrijven. Dan kan het gaan om cross-overs, zoals het eerdergenoemde 'sterren-toerisme'. Het kan zelfs directe toelevering zijn. Astron heeft regelmatig vragen naar de productie van hardware en prototypes om ontwikkelde kennis toepasbaar te maken. Als dat in de regio geproduceerd kan worden is dat een bonus. Het kan klein beginnen, maar voordat je het weet ontstaat er een klein cluster van hightech-bedrijven.

Een andere cross-over die voor de hand ligt is die tussen landbouw en de recreatiesector. Het agrotoerisme heeft in Westerveld al een vlucht genomen. Het fonds kan actieve sectorvorming in de hand werken met de organisatie van kennisbijeenkomsten en ondersteuning van agro-toeristische activiteiten.